Association Innocence en Danger a Association Enfance et Partage proti Francii, rozsudek ze dne 4. 6. 2020 – K opatřením přijatým vnitrostátními orgány na ochranu osmiletého dítěte před špatným zacházením ze strany rodičů

Stěžovatel: Association Innocence en Danger a Association Enfance et Partage

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 15343/15 a 16806/15

Datum: 04.06.2020

Článek Úmluvy: čl. 13
čl. 3

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: dítě, nelidské zacházení, pozitivní závazky

Český právní řád: zákon č. 273/2008 Sb., o policii České republiky
§ 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem

Významnost: 2

VÝBĚR ROZHODNUTÍ EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA PRO JUSTIČNÍ PRAXI Č. 1/2021
Association Innocence en Danger a Association Enfance et Partage proti Francii, rozsudek ze dne 4. 6. 2020

K opatřením přijatým vnitrostátními orgány na ochranu osmiletého dítěte před špatným zacházením ze strany rodičů

Autorský komentář:

Projednávané rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále jako „Soud“) se týká stížnosti dvou francouzských sdružení na ochranu dětí (Association Innocence en Danger a Association Enfance et Partage), podané jménem slečny M., která ve věku 8 let zemřela v důsledku zneužívání svými rodiči. Veškeré indicie (jako například zranění na jejím těle, vynechávání výuky ve škole nebo

opakované přestěhovávání rodiny) ovšem vnitrostátní orgány, včetně soudů, nepřesvědčily o tom, že ke špatnému zacházení v období před úmrtím slečny M. ze strany rodičů docházelo. Jelikož se ani následně po její smrti sdružení nedomohla před vnitrostátními soudy deklarace odpovědnosti státu za selhání vnitrostátních orgánů, obrátila se na Soud s odkazem na porušení příslušných ustanovení Úmluvy.

Soud projednávanou věc posuzoval z pohledu čl. 3 Úmluvy, jelikož spor se týkal otázky, zda vnitrostátní orgány měly odhalit špatné zacházení s dítětem a ochránit dítě před jednáním, které nakonec vedlo k jeho smrti. Projednávaná věc se tak přímo netýká otázky odpovědnosti rodičů slečny M. za činy spáchané v souvislosti se špatným zacházením, ale otázky odpovědnosti státu. Soud proto posuzoval, zda si žalovaný stát v rozhodné době měl být vědom rizika, že se slečna M. stane obětí špatného zacházení, a zda proti takovému špatnému zacházení poskytl dostatečnou ochranu. Slečnu M. bylo podle Soudu možné považovat za osobu spadající do kategorie „zranitelných osob", tedy osob, které mají právo na ochranu ze strany státu, a špatné zacházení, které utrpěla ze strany svých rodičů, spadalo do rozsahu čl. 3 Úmluvy. I když Soud nejprve uznal některé kroky, které vnitrostátní orgány uskutečnily (počáteční rychlá reakce státního zástupce, nahrávka výslechu nebo vyšetření dítěte), a obtížnost úkolu, kterému vnitrostátní orgány v tak choulostivé oblasti čelily, existence dalších vážných okolností převážila k závěru, že stát selhal v rámci přijímání jednotlivých opatření na ochranu dítěte před vážným zneužíváním ze strany rodičů. Pro Soud byly rozhodující zejména dva faktory – (1) prosté zastavení šetření případu bez dalšího informování příslušných orgánů sociálních služeb, které mohly realizovat určitá preventivní opatření, a (2) neexistence mechanismu, který by centralizoval znepokojivé informace týkající se obdobných případů. Uvedené podle Soudu značně snížilo šanci zvýšeného dohledu nad dítětem a účinnou výměnu informací mezi soudními orgány a orgány sociálních služeb.

Soud v projednávaném případě zároveň poukázal na klíčovou roli, kterou v podobných případech hrají učitelé dítěte. Ti podle Soudu většinou nejsou svědky špatného zacházení, ale mohou, v případě existence známek zranění, být důležití při objasňování obdobných případů. Učitelé, kteří jsou někdy jedinými důvěryhodnými osobami dítěte a kteří jsou odpovědni za každodenní pečlivé sledování dítěte, tak mají dobré předpoklady k tomu, aby měli celkový obraz o jeho vývoji.

Z pohledu českého práva je rozhodnutí přínosné pro určení rozsahu povinností státu při poskytování ochrany nezletilých dětí před násilím na nich v rámci jejich rodinného prostředí. Selhání státu při plnění těchto pozitivních závazků plynoucích z čl. 3 Úmluvy lze považovat za nesprávný úřední postup podle § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

(Zpracovali Mgr. Ladislav Kováč, LL.M., a JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Projednávaná věc se týká stížnosti dvou francouzských sdružení na ochranu dětí se sídlem v Paříži podané jménem slečny M., která v roce 2009 ve věku 8 let zemřela v důsledku zneužívání svými rodiči. Matka slečny M. se nejprve rozhodla pro anonymní porod – měsíc po porodu ovšem změnila své rozhodnutí a svou dceru si vzala k sobě. Slečna M. následně žila s oběma svými rodiči a sourozenci v jedné domácnosti. V dubnu 2007, tj. ve věku šesti let, šla poprvé do školy. V průběhu následujícího období změnila několik škol a často vyučování vynechávala. Již v prvním školním roce si učitelé M. všimli různých zranění na jejím těle. Dne 19. 6. 2008 zaslala ředitelka jedné ze škol „zprávu o ochraně dětí" státnímu zástupci. Jelikož jí ředitelka předchozí školy informovala o podezření ze špatného zacházení, měla uvedená ředitelka obavy, když slečna M., na rozdíl od svých sourozenců, nepřišla do nové školy. Ředitelka obdržela také školní spis, ve kterém bylo uvedeno, že učitelé zaznamenali fyzické známky násilí na těle slečny M. Státní zastupitelství následně požádalo

policii o vyšetřování. V červenci 2008 informovaly příslušné orgány sociálních služeb státní zastupitelství o modřinách, které byly v nedávné době zpozorovány na jejím těle. Zároveň byl v této věci pověřen vyšetřením soudní lékař, který slečnu M. vyšetřil v přítomnosti jejího otce. Lékař zaznamenal řadu nedávno způsobených lézí a naznačil, že nemůže vyloučit násilí nebo špatné zacházení. Následující týden byla slečna M. vyslýchána a uvedený výslech byl i natočen. V září 2008 policie vypracovala zprávu, ve které dospěla k závěru, že z vyšetřování neplynou důkazy o tom, že by se slečna M. měla stát obětí zneužívání. Státní zastupitelství následně v říjnu 2008 případ uzavřelo s odůvodněním, že údajný trestný čin nebyl dostatečně objasněn. Na konci dubna 2009 tehdejší ředitelka školy a školní lékař nařídili otci, aby vzal M. na dětskou pohotovost, kde zůstala hospitalizována po dobu jednoho měsíce. Ředitelka zároveň dne 27. 4. 2009 nahlásila předsedovi příslušného místního úřadu své podezření ohledně existence znepokojivých informací, že slečna M. od začátku školního roku zameškala 33 dní výuky a že do školy často chodila s lehkými zraněními, pro která neexistovalo žádné zjevné vysvětlení. V červnu 2009 navštívili slečnu M. doma dva sociální pracovníci v různých termínech. Došli k závěru, že neexistuje důvod ke zvláštnímu znepokojení.

V září 2009 otec slečny M. oznámil policii, že jeho dcera zmizela z parkoviště restaurace s rychlým občerstvením. Následovalo masivní pátrání po slečně M. Ve výslechu rodičů a sourozenců slečny M. se ovšem objevilo množství rozporů a vyšetřovatelům byly také hlášeny pochybnosti ohledně uvedeného zmizení. Otec dítěte tak nakonec přivedl vyšetřovatele na místo, kde se našlo tělo slečny M. Rodiče dítěte byli okamžitě zatčeni, umístěni do vazby a v červnu 2012 i odsouzeni k třicetiletému trestu odnětí svobody porotním soudem za mučení a barbarské jednání vedoucí ke smrti. V říjnu 2012 obě sdružení podala žaloby proti státu, kterými se domáhala deklarace občanskoprávní odpovědnosti za vadné fungování soudního systému. Jejich tvrzení se opírala zejména o hrubou nedbalost, které se vyšetřovací orgány dopustily v období od června do října 2008 tím, že z jejich strany došlo k řadě zanedbání a k závažným chybám v rámci trestního řízení. Uvedená sdružení byla toho názoru, že pokud by trestní řízení bylo vedeno řádně, smrti slečny M. se dalo zabránit. Jejich žaloby byly ovšem zamítnuty. Kasační soud k tomu uvedl, že k žádné hrubé nedbalosti ze strany vyšetřovatelů nebo státních zástupců nedošlo.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. KE SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

99. Vzhledem k podobnosti předmětu obou stížností je podle Soudu vhodné, aby je posoudil společně v rámci jednoho rozsudku.

II. LOCUS STANDI

A. Tvrzení stran řízení

(…)

B. Hodnocení Soudu

(…)

131. Soud má (…) za to, že zde existují „výjimečné okolnosti“, které umožňující uznat postavení obou sdružení, která podala stížnost, jako de facto zástupce slečny M., jelikož jejich cílem je právě ochrana dětí a jelikož se aktivně účastnila vnitrostátního řízení se skutečným procesním postavením podle vnitrostátního práva (Centre de ressources juridiques au nom de Valentin Câmpeanu, č. 47848/08, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 7. 2014, § 112 a 114).

132. V důsledku toho Soud zamítá námitku vlády týkající se nedostatku aktivní legitimace sdružení,

která podala stížnost.

III. K PŘEDMĚTU SPORU

(…)

134. Soud má za to, že pokud jde o stížnosti podané žalujícími sdruženími podle článků 2, 3 a 6 Úmluvy, předmět sporu se týká otázky, zda vnitrostátní orgány měly odhalit špatné zacházení s dítětem a chránit je před těmito skutky, které nakonec způsobily i jeho smrt. Jelikož si je dobře vědom právní kvalifikace skutkových okolností případu, považuje Soud za vhodné posoudit tyto stížnosti podle čl. 3 Úmluvy. Stejně tak považuje za vhodné posoudit stížnost podle čl. 13 ve spojení s čl. 3 Úmluvy.

IV. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ODST. 1 ÚMLUVY

135. Sdružení Innocence en Danger se s odkazem na hmotněprávní složku čl. 3 Úmluvy domnívá, že systém neochránil slečnu M. před extrémně závažným zneužitím ze strany jejích rodičů, které vedlo až k její smrti. Domnívá se, že vnitrostátní orgány, které od určitého momentu měly rozeznat nebezpečnost situace, ve které se nachází dítě, ji měly povinnost ochránit více.

Článek 3 Úmluvy stanoví:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A. K přijatelnosti

(…)

B. K věci samé

1. Tvrzení stran řízení

(…)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné principy

156. Soud připomíná, že na to, aby špatné zacházení spadalo do rozsahu působnosti čl. 3 Úmluvy, musí dosáhnout minimálního stupně závažnosti. Posouzení tohoto minimálního stupně je relativní; záleží na všech okolnostech případu, a to zejména na povaze a kontextu zacházení, jeho trvání, fyzických nebo psychických účincích a v některých případech i na pohlaví, věku a zdravotním stavu oběti (Opuz proti Turecku, č. 33401/02, rozsudek ze dne 9. 6. 2009, § 158).

157. Pokud jde o otázku, zda může stát podle čl. 3 Úmluvy odpovídat za špatné zacházení způsobené jinými subjekty, než je on sám, Soud připomíná, že povinnost Vysokých smluvních stran podle čl. 1 přiznat každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody stanovené v Úmluvě, ve spojení s čl. 3 vyžaduje, aby státy přijaly vhodná opatření, která zajistí, že tyto osoby nebudou vystaveny mučení nebo nelidskému či ponižujícímu zacházení, včetně špatného zacházení ze strany jednotlivců. Tato ustanovení musí umožňovat účinnou ochranu zejména dětí a jiných zranitelných osob, a musí zahrnovat přiměřená opatření k zabránění špatnému zacházení, o kterém orgány věděly nebo měly vědět (viz, mutatis mutandis, Z a ostatní proti Spojenému království, č. 29392/95, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 5. 2001, § 73; E. a ostatní proti Spojenému království, č. 33218/96, rozsudek ze

dne 26. 11. 2002, § 88; M. C. a A. C. proti Rumunsku, č. 12060/12, rozsudek ze dne 12. 4. 2016, § 109-110; a D. M. D. proti Rumunsku, č. 23022/13, rozsudek ze dne 3. 10. 2017, § 40-41). Zejména pokud jde o děti, mají orgány veřejné moci povinnost, s ohledem na základní charakter práv zakotvených v čl. 3 a s ohledem na jejich zvláštní zranitelnost, chránit je před špatným zacházením (v kontextu základního vzdělávání viz například O'Keeffe proti Irsku, č. 35810/09, rozsudek velkého senátu ze dne 28. 1. 2014, § 145).

158. Soud již měl příležitost zdůraznit, že mu nebyla svěřena úloha nahrazovat vnitrostátní orgány a vybírat ze široké škály opatření, která by mohla být přijata k zajištění plnění jejich pozitivních závazků podle čl. 3 Úmluvy (Opuz, viz výše, § 165). Ve smyslu čl. 19 Úmluvy a zásady, podle které je cílem Úmluvy zaručit práva, která nejsou teoretická nebo iluzorní, ale konkrétní a účinná, musí Soud zajistit, aby státy řádně plnily svou povinnost chránit práva osob podléhajících jejich jurisdikci. Otázka přiměřenosti reakce vnitrostátních orgánů může být z hlediska Úmluvy zásadní (Talpis proti Itálii, č. 41237/14, rozsudek ze dne 2. 3. 2017, § 103, jakož i odkazy v něm uvedené).

b) Použití uvedených zásad na projednávaný případ

159. Soud poznamenává, že slečnu M. lze považovat za osobu spadající do kategorie „zranitelných osob", které mají právo na ochranu ze strany státu (Talpis, viz výše, § 126) a že špatné zacházení, které utrpěla ze strany svých rodičů, spadá do rozsahu čl. 3 Úmluvy (viz, mutatis mutandis, C. A. S. a C. S. proti Rumunsku, č. 26692/05, rozsudek ze dne 20. 3. 2012, § 73).

160. Projednávaná věc se přímo netýká otázky odpovědnosti rodičů slečny M. za činy spáchané v souvislosti se špatným zacházením, ale otázky odpovědnosti státu. Soudu přísluší posoudit, zda si žalovaný stát v rozhodné době měl být vědom rizika, že se slečna M. stane obětí špatného zacházení, a zda proti takovému špatnému zacházení poskytl dostatečnou ochranu. V tomto ohledu má Soud za to, že vláda oprávněně trvala na důležitosti posouzení jednotlivých okolností a skutečností dostupných vnitrostátním orgánům v rozhodné době, a nikoli s ohledem na vývoj, který mezitím odhalil celkovou závažnost činů spáchaných rodiči.

161. Soud je toho názoru, že vnitrostátní orgány byly prostřednictvím „zprávy o podezření ze špatného zacházení" ředitelky školy ze dne 19. 6. 2008 (…) informovány o tom, že mohlo dojít ke špatnému zacházení se slečnou M., a o potenciálním riziku, že bude vystavena i dalšímu takovému zacházení. Tato zpráva tak aktivovala pozitivní závazek státu provést vyšetřování s cílem posoudit možnost špatného zacházení a v případě potřeby určit, kdo byl pachatelem, a také chránit dítě před obdobným zacházením v budoucnosti (viz, mutatis mutandis, M. a M. proti Chorvatsku, č. 10161/13, rozsudek ze dne 3. 9. 2015, § 140-142).

162. Soud v první řadě uznává, že vnitrostátní orgány čelí obtížnému úkolu, když musí v choulostivé oblasti najít rovnováhu mezi nutností nepřehlédnut nebezpečí a snahou respektovat a chránit rodinný život.

163. Soud dále ve shodě s vládou poukazuje na značnou rychlost reakce státního zástupce, který ve stejný den jako samotná zpráva (která však neobsahovala zmínku o nutnosti okamžitého ochranného opatření) uskutečnil „předání" policii za účelem provedení vyšetřování o „možném špatném zacházení, jehož obětí mohlo být dítě" (…). Soud rovněž poznamenává, že v rámci tohoto vyšetřování byla přijata užitečná a vhodná opatření, jako je nahrávka rozhovoru s dítětem a jeho vyšetření soudním lékařem.

164. Soud se však domnívá, že význam těchto skutečností snižuje několik faktorů, a to z následujících důvodů.

165. Soud nejprve poznamenává, že odpovědí na okamžitou reakci státního zastupitelství bylo to, že k dané věci byl přidělen konkrétní policista až o třináct dní později a že doporučení státního zástupce týkající se „úkonů v reálném čase“ nebyla nakonec provedena (…).

166. Soud má dále za to, že příslušným orgánům byla prostřednictvím zprávy ze dne 19. 6. 2008 dána na vědomí existence rozličných náznaků a znamení. K této zprávě byly jmenovitě připojeny kopie čtyř ručně psaných stránek ze strany učitelů slečny M., s poukazem na četné známky zranění na těle dítěte.

167. Soud uvádí, že i když učitelé zajisté nebyli svědky událostí, které způsobily pozorovaná zranění, bylo by užitečné vyslechnout je, aby se tak shromáždily informace o souvislostech a reakci dítěte v období, kdy byla zranění objevena. To platí tím spíše, když soudní lékař nemohl vyloučit násilí nebo špatné zacházení (…) a když služba sociální péče o děti (fr. le service de l’aide sociale a l’enfance) (dále jako „ASE“) informovala státního zástupce také o nalezení nových modřin, které se objevily po výše uvedené zprávě (…). Soud v tomto ohledu poznamenává, že v případě existence známek špatného zacházení s dítětem mohou hrát učitelé klíčovou roli v rámci systému prevence násilí, jak to ukazuje i pozadí projednávané věci. Učitelé, kteří jsou někdy jedinými důvěryhodnými osobami dítěte a kteří jsou odpovědni za každodenní pečlivé sledování dítěte, tak mají dobré předpoklady k tomu, aby měli celkový obraz o jeho vývoji.

168. Podle Soudu by bylo rovněž užitečné, pokud by se uskutečnily vyšetřovací úkony za účelem objasnění situace v rodinném prostředí slečny M., a to tím spíše, když došlo k několika po sobě následujícím přestěhováním rodiny, na které byly příslušné orgány upozorněny zejména prostřednictvím zprávy ze dne 19. 6. 2008 a dopisu ze dne 26. 9. 2008.

169. Soud také poznamenává, že matka slečny M. byla stručně vyslechnuta představitelem policie pověřeným vyšetřováním v jejím domě a nikoli v policejních prostorách.

170. Vláda se navíc nemůže účinně odvolávat na přítomnost otce při forenzním vyšetřování slečny M. Prohlášení učiněné v postavení právního zástupce dítěte před odborným lékařem nemožno srovnávat se skutečným výslechem v rámci vyšetřování, během něhož jsou kladeny cílené otázky. Soud dále v této souvislosti uvádí, že departementální protokol ze Sarthe (…) v současnosti stanovuje, že soudní lékařskou prohlídku provádí soudní lékař s dítětem sám a že soudce, který dohlíží na vyšetřování, může požádat lékaře, aby neměl žádný kontakt s rodiči nebo příbuznými dítěte.

171. Soud v tomto ohledu poznamenává, že soubor osvědčených postupů doporučovaných v takových citlivých situacích je nyní formálně stanoven v departementálním protokolu ze Sarthe (…). Jelikož však protokol v rozhodné době neexistoval, v projednávaném případě se podle těchto doporučení nepostupovalo.

172. Je pravda, že slečna M. při výslechu nepopřela žádnou z uváděných skutečností. Výslech však proběhl bez účasti psychologa. I když se nejedná o povinnost, přítomnost takového odborníka mohla být v projednávaném případě vhodná k odstranění jakýchkoli pochybností o otázkách vznesených ve zprávě ředitelky školy a ve zprávě soudního lékaře. Soud v tomto ohledu uvádí, že departementální protokol ze Sarthe, který v současnosti stanovuje, že zaznamenání projevu dítěte musí být prováděno na pediatrické lékařsko-soudní jednotce (tedy v rámci oddělení pediatrie), doporučuje usnadnit vyjadřování dítěte zejména třetí stranou jmenovanou soudním orgánem, která je přítomná současně s vyšetřovatelem nebo soudcem, jako je například ad hoc opatrovník, sociální pracovník, psycholog nebo specializovaný zdravotní pracovník.

173. Soud připomíná, že není v jeho pravomoci nahrazovat vnitrostátní orgány a vybírat místo nich opatření, která mají přijmout. Soudu tedy nepřísluší zpochybňovat samotné zastavení stíhání. Na

druhou stranu příslušné orgány vzhledem k informacím, kterými disponovaly – jako je například „podezřele vysoký počet zranění“ hlášených soudním lékařem (…) a skutečnost, že se rodina několikrát po sobě přestěhovala současně s ukončením vyšetřování (…) – měly po rozhodnutí o zastavení stíhání přijmout určitá preventivní opatření a neměly se podle Soudu spokojit s jednoduchým zastavením případu.

Pokud by tedy státní zastupitelství informovalo ASE o svém rozhodnutí buď předáním věci, nebo jakýmkoli jiným komunikačním prostředkem, byť neformálním, přičemž by upozornilo ASE na nezbytnost sociálního šetření, nebo alespoň dohledu nad dítětem, zvýšilo by to šance na odpovídající reakci orgánů sociálních služeb po zastavení případu. Existují všechny důvody domnívat se, že tímto způsobem by ASE zvýšila svoji ostražitost v období po zastavení stíhání a v každém případě nejpozději v momentu, kdy by jí byly předány znepokojivé informace. Tento závěr je podpořen zprávou veřejného ochránce práv, který má za to, že rozhodnutí o zastavení stíhání představovalo „informační bariéru“ pro všechny aktéry v oblasti ochrany dětí, kteří se státním zastupitelstvím nekomunikovali o nových informacích z jara 2009 (…).

Kromě toho, že státní zastupitelství neposkytlo informace ASE, nebyl zaveden ani mechanismus, jako je například CRIP – mechanizmus pro sběr, zpracování a vyhodnocování znepokojivých informací (fr. cellule de recueil, de traitement et d’évaluation des informations préoccupantes), který by v rozhodné době centralizoval informace v daném regionu (…). Takový sběrný mechanizmus – jehož posláním je shromažďovat na jednom místě všechny informace týkající se nezletilých osob v ohrožení nebo osob, u kterých existuje riziko, že se v ohrožení ocitnou, kterým by se zajistilo, že tyto informace budou zpracovávány specializovanou službou – by mohl působit jako kontaktní bod pro příslušné orgány v departementu a státní zastupitelství. Tímto způsobem bylo možné informovat osoby, které podaly zprávu ze dne 19. 6. 2008 o tom, jaké kroky byly podniknuty, a poté případ sledovat.

Kombinace těchto faktorů – jednoduché zastavení případu na straně jedné a neexistence mechanizmu, který by centralizoval informace, na straně druhé – značně snížily šanci zvýšeného dohledu nad dítětem a užitečnou výměnu informací mezi soudními orgány a orgány sociálních služeb.

174. Orgány sociálních služeb, které se nakonec dozvěděly o rozhodnutí o zastavení stíhání, nepochybně přijaly následná opatření, a to zejména prostřednictvím domácích návštěv provedených v reakci na znepokojivé informace zaslané ředitelkou školy ze dne 27. 4. 2009 (…). Je však důležité připomenout, že tato situace probíhala souběžně s celoměsíční hospitalizací slečny M., což vedlo k tomu, že pediatrické oddělení kontaktovalo ASE – to bylo odůvodněno neustálými dotazy ohledně situace dítěte – a dokonce zaslalo ASE dodatečnou zprávu (…). Podle Soudu se tak jedná o další konkrétní okolnost, která je výmluvná sama o sobě, kterou orgány sociálních služeb rozumně nemohly přehlížet. S ohledem na kombinaci těchto faktorů – tj. znepokojivé informace a souběžnou hospitalizaci – měly při hodnocení situace slečny M. zdvojnásobit ostražitost. Je však třeba uvést, že v návaznosti na rozhodnutí o zastavení stíhání nepodnikly žádná skutečně prozíravá opatření, která by umožnila zjistit skutečný stav dítěte.

175. S ohledem na výše uvedené závěry má Soud za to, že systém neochránil slečnu M. před vážným zneužíváním ze strany jejích rodičů, které následně vyústilo i v její smrt.

176. K porušení čl. 3 Úmluvy proto došlo.

V. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 13 ÚMLUVY

177. Sdružení Innocence en Danger namítá, že na to, aby se bylo možné domáhat občanskoprávní

odpovědnosti státu za nesprávné fungování služby soudnictví, je ve smyslu článku L. 141-1 zákona o organizaci soudů potřeba prokázat, že došlo k hrubé nedbalosti. Domnívá se, že tento požadavek, který je nepřiměřený vzhledem k absolutní nezbytnosti ochrany nezletilých, je v rozporu s právem na účinný prostředek nápravy. Odvolává se na čl. 13 Úmluvy, který stanoví:

„Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností."

A) K přijatelnosti

178. Vzhledem k tomu, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a že nebyl shledán žádný jiný důvod nepřijatelnosti, Soud ji prohlašuje za přijatelnou.

B) K věci samé

1. Tvrzení stran řízení

(…)

2. Hodnocení Soudu

a) Obecné principy

185. Článek 13 Úmluvy vyžaduje, aby vnitrostátní právní řád poskytl účinný právní prostředek nápravy, který umožní vnitrostátnímu orgánu, aby určil, zda se jedná o „hájitelný" nárok ve smyslu Úmluvy (viz výše, Z a ostatní, § 108). Účelem tohoto ustanovení je poskytnout prostředek, kterým mohou strany sporu na vnitrostátní úrovni dosáhnout odpovídající nápravy za porušení svých práv zaručených Úmluvou předtím, než budou muset použít mezinárodní mechanizmus pro podávání stížností před Soudem (Kudła proti Polsku, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 10. 2000, § 152).

186. Ochrana poskytovaná čl. 13 Úmluvy však nevyžaduje konkrétní formu právního prostředku nápravy, jelikož smluvní státy požívají určitý prostor pro uvážení při plnění povinností, které jim Úmluva ukládá (Öneryildiz proti Turecku, č. 48939/99, rozsudek velkého senátu ze dne 30. 11. 2004, § 146).

187. Rozsah povinnosti podle čl. 13 se liší v závislosti na povaze stížnosti podle Úmluvy. Právní prostředek nápravy však musí být „účinný" v praxi i podle práva, a to zejména v tom smyslu, že jeho výkonu nesmí být neoprávněně bráněno jednáním nebo nejednáním státních orgánů. Za určitých okolností může požadavky čl. 13 splňovat i souhrn právních prostředků nápravy stanovených vnitrostátním právem (Nicolae Virgiliu Tănase proti Rumunsku, č. 41720/13, rozsudek velkého senátu ze dne 25. 6. 2019, § 218).

b) Použití uvedených zásad na projednávaný případ

188. S ohledem na závěr o porušení čl. 3 Úmluvy ve výše uvedených ustanoveních § 159-176 se Soud domnívá, že nárok stěžovatele týkající se nepřijetí nezbytných a vhodných opatření na ochranu slečny M. před špatným zacházením ze strany jejích rodičů je pro účely čl. 13 Úmluvy „hájitelný". Článek 13 Úmluvy je proto použitelný.

189. Soud v rámci posouzení stížnosti ve smyslu čl. 13 na úvod poznamenává, že podmínky pro uplatnění občanskoprávní odpovědnosti státu byly francouzskou judikaturou časem uvolňovány. To je navíc zřejmé i z rozsudku ze dne 6. 6. 2013, ve kterém soud analyzoval prvky charakterizující pojem

hrubé nedbalosti. V tomto rozsudku je zejména připomenuto, že „pokud žádné ze zmíněných nedbalostních jednání nelze samostatně posoudit jako hrubou nedbalost, může nesprávné fungování soudnictví vyplynout ze součtu těchto jednání, která lze kvalifikovat jako hrubou nedbalost, která by k odpovědnosti státu vedla“ (…).

190. Pokud jde o judikaturu, které se dovolává vláda (…), Soud poznamenává, že precedenty týkající se úmrtí zadržených osob nebo osob v policejní vazbě mají odlišný kontext, než je projednávaný případ. V případech uváděných vládou zemřelé osoby skutečně podléhaly přímé odpovědnosti státu, na rozdíl od slečny M., která zemřela doma v důsledku špatného zacházení, ke kterému došlo ze strany jejích rodičů.

Je pravda, že existovalo rozhodnutí odsuzující stát v případě ženy, která byla zabita jejím partnerem poté, co na něj podala stížnost, aniž by po této stížnosti bylo zahájeno trestní řízení. Soud se však domnívá, že pouze jedno rozhodnutí nelze považovat za relevantní precedens. Kromě toho, že bylo vydáno po podání těchto žádostí, se týká případu domácího násilí páchaného mezi partnery a nikoli týrání dítěte jeho rodiči.

191. Ačkoli precedenty, kterých se vláda dovolává, nelze v projednávané věci účinně zohlednit, Soud na druhé straně poznamenává, že výklad pojmu „hrubá nedbalost“ vnitrostátním soudům umožňuje vzít v úvahu jednotlivá pochybení, zejména v případě více pochybení vedoucích k nefunkčnosti služby soudnictví, kdy je možné dospět k závěru, že společně představují hrubou nedbalost vedoucí ke vzniku odpovědnosti státu.

192. Dále zdůrazňuje, že v souladu se zásadou subsidiarity je především na smluvních stranách zajistit dodržování práv a svobod stanovených v Úmluvě a jejích protokolech, a že v tomto ohledu mají prostor pro uvážení, který podléhá kontrole Soudu. Tato subsidiarita je vyjádřena v čl. 13 a 35 odst. 1 Úmluvy (Kudła proti Polsku, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 10. 2000, § 152). Jak vyplývá z výše citované judikatury v § 186, rozsah povinnosti, kterou čl. 13 ukládá smluvním státům, se liší v závislosti na povaze stížnosti stěžovatele a státům skutečně náleží určitý prostor pro uvážení, pokud jde o dodržování jejich povinnosti, kterou jim toto ustanovení ukládá (viz také De Souza Ribeiro proti Francii, č. 22689/07, rozsudek velkého senátu ze dne 13. 12. 2012, § 77-78). Soud připomíná, že účinnost právního prostředku nápravy ve smyslu čl. 13 nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele (tamtéž, § 79; a Kudła, viz výše, § 157).

193. V projednávané věci se nejeví jako nepřiměřené, že francouzský zákonodárce formuluje možnost vzniku občanskoprávní odpovědnosti státu v tomto konkrétním kontextu tím, že požaduje hrubou nedbalost, která může spočívat v souhrnu jednotlivých pochybení, která vedla k nefunkčnosti služby soudnictví, a to s cílem ochrany nezávislosti soudní moci. Soud může podpořit argument vlády, podle kterého cílem tohoto vymezení je chránit svobodu myšlení soudce a zaručit určitý klid při výkonu vyšetřovací a soudní funkce, a to bez obav, že dojde k odplatě ze strany účastníků řízení nespokojených s rozhodnutím. Soud proto může akceptovat, že uplatňování režimu občanskoprávní odpovědnosti státu v omezeném rámci odpovídá volbě zákonodárce, která reaguje na zohlednění složitosti fungování soudní moci a specifické povahy soudní funkce, včetně vyšetřovacích a policejních činností. Opakuje však, že v souladu s požadavky čl. 13 musí provedená volba v každém případě zajistit účinný právní prostředek nápravy v praxi i podle práva.

194. Soud dále poznamenává, že sdružení, které podalo stížnost, mohlo věc předložit soudci, který by přezkoumal jeho stížnosti týkající se nedostatků, kterých se měla dopustit policie a státní zastupitelství. Soudce měl pravomoc rozhodovat o těchto stížnostech a také je posoudil, aniž by se omezil pouze na přezkum údajné hrubé nedbalosti, a to v návaznosti na řízení, v rámci kterého měl stěžovatel možnost uvést všechny své argumenty a žalobní důvody (viz, a contrario, Kontrová proti Slovensku, č. 7510/04, rozsudek ze dne 31. 5. 2007, § 65; srov. s Centre de ressources juridiques au

nom de Valentin Câmpeanu proti Rumunsku, viz výše, § 152, ve kterém Soud zohlednil omezený vliv a nedostatek procesních záruk právních prostředků nápravy, kterých se dovolávala vláda). Pouhá skutečnost, že žádost stěžovatele byla zamítnuta, sama o sobě nepostačuje k posouzení, zda daný právní prostředek nápravy byl nebo nebyl „účinný“ (viz, mutatis mutandis, Amann proti Švýcarsku, č. 27798/95, rozsudek velkého senátu ze dne 16. 2. 2000, § 89). Jak bylo uvedeno výše, účinnost právního prostředku nápravy ve smyslu čl. 13 Úmluvy nezávisí na jistotě příznivého výsledku pro stěžovatele.

195. Závěrem lze konstatovat, že skutečnost, že stěžovatel nesplnil podmínky stanovené v článku L. 141-1 zákona o organizaci soudů, nemůže podle názoru Soudu postačovat k závěru, že právní prostředek nápravy je jako celek v rozporu s čl. 13 Úmluvy.

196. V důsledku toho k porušení čl. 13 ve spojení s čl. 3 Úmluvy nedošlo.

VI. K POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

197. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud prohlásí, že byla porušena Úmluva nebo její protokoly, a jestliže vnitrostátní právo zúčastněné Vysoké smluvní strany umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, Soud přizná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

(…)

200. Soud považuje za vhodné přisoudit sdružení Innocence en Danger symbolické jedno euro jako náhradu nemajetkové újmy.

(…)

B. Náklady řízení

(…)

204. Podle judikatury Soudu možno stěžovateli přiznat náhradu nákladů řízení, pouze pokud se prokázalo, že byly skutečně vynaložené, nezbytné a jejich výše přiměřená. V projednávaném případě je podle Soudu s ohledem na dokumenty, kterými disponuje, a s ohledem na výše uvedená kritéria přiměřené, aby sdružení Innocence en Danger jako náhradu všech nákladů přiznal částku 15 000 eur.

C. Úroky z prodlení

(…)

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *rozhoduje* o spojení stížností;

2. *prohlašuje* stížnosti za přijatelné;

3. *rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy;

4. *rozhoduje*, že ve vztahu k sdružení Innocence en Danger nedošlo k porušení čl. 13 Úmluvy ve

spojení s čl. 3 Úmluvy;

5. *rozhoduje*,

a) že žalovaný stát má stěžovateli zaplatit ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek podle článku 44 odst. 2 Úmluvy nabude právní moci, jedno symbolické euro jako náhradu nemajetkové újmy a rovněž 15 000 eur (…) jako náhradu nákladů řízení;

b) že od uplynutí výše uvedené lhůty až do zaplacení budou stanovené částky navyšovány o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body;

6. *zamítá* v ostatním návrh sdružení Innocence en Danger na přiznání spravedlivého zadostiučinění.

(Zpracoval Mgr. Ladislav Kováč, LL.M.)